

pod omítkou. Bylo přesto vidět, že jde o unikátní prostor s nádherným krovem s ondřejskými kříži, jak se říká jedné vazbě krovu. Bylo mi hned jasné, že se tento krov musí odhalit, protože představuje jedinečnou památku. V té době jsem ještě nevěděla, v jakém stavu jsou fresky, z nichž některé jsou z doby Karla IV. a možná i od Mistra třeboňského.

Jak jste za této situace postupovali a co na to říkali památkáři?

Nejprve jsme připravili model a Václav Havel s nadací Vize 97 se pustili do projektu. Současně jsme s ing. Ransdorffem měřili vlhkost, hledali možnosti vysoušení. Se statiky jsme udělali návrh na odstranění všech nových trámů a ověřili jsme si, že takový zásah je naprosto bezpečný. Topení jsme navrhli umístit do podlahy. Úmysl byl zřejmý: konzervovat existující památku včetně fresek v dnešním stavu, protože se nešlo rozhodnout, která z historických epoch je důležitější. S tím jsme narazili u památkářů, kteří chtěli naopak rekonstrukci.

Připadala jsem si jako zločinec, který chce zemi připravit o nejdůležitější památku. Jejich nápady byly ale nelogické, tvrdili, že v Evropě nikdy neexistovaly otevřené krovy, ptali se, proč tam neuděláme skleněný strop, proč nenahradíme původní klenbu betonovou atd. Projekt zamítli. Odvolali jsme se, přiložili jsme všechna měření, zdůvodnění, dokumentaci: sloupec výkresových složek byl asi metr vysoký. Nakonec jsme vyhráli, povolení jsme dostali v roce 2002 a projekt dokončili. Jde tedy o konzervaci, klenba je jen naznačená trubkovou konstrukcí a na podlahu jsme místo původní hlíny položili tak zvané topinky, dlažbu, která se používala v podobných prostorách v různých historických obdobích. Na stěnu, kde stál kdysi oltář, jsme umístili překrásný moderní obraz Extatická postava od Adrieny Šimotové. Naše intervence byla v architektonickém smyslu

minimální a jsem moc ráda, že jsme celou anabází vydrželi a té významné stavbě prodloužili život. Pražská křižovatka byla otevřena na Havlovy narozeniny 5. října 2004. Jinak by zřejmě dál chátrala. Ještě je třeba vyměnit střešní krytinu a pokračovat v odhalování fresek. To je ale jen otázka peněz.

Mezi vaše známé pražské stavby patří i Hotel Josef v Rybné ulici. Jaké problémy jste řešila na této stavbě?

Úkol zněl postavit hotel na nezastavěné parcele ve středu města. Parcela měla povolení ke stavbě třípatrové budovy podobné domu na protější straně ulice, postavenému v pozdním barokním stylu. Před námi na projektu pracoval jiný architekt, který přišel s hodně dekorativním návrhem: vypadal trošku jako nový Darex na Václavském náměstí. S tímto projektem se na mě obrátil vlastník parcely s žádostí, abychom mu navrhli interiéry. Když jsem projekt viděla, musela jsem mu bohužel říci, že návrhu chybí koncept a že do takové budovy navrhnut nic nedokáží. Mezitím původnímu architektovi zamítli třetí – poslední – pokus dostat stavební povolení, a proto se klient obrátil na mě i s žádostí o celý projekt domu. Navrhli jsme prakticky hned to, co tam dnes stojí.

Z čeho jste při úvaze o konceptu domu vycházeli?

Na rohu Rybné a Masné ulice byla policejní stanice a my jsme si řekli, že se pokusíme novou stavbu pojmout jako prodloužení budovy, v níž policie dodnes sídlí. Protože blok pochází z XIX. století a je velice dekorativní, snažili jsme se udělat alespoň všechna okna třídímenzionální a navrhli jsme pro ně stínící stříšky, které okna v létě až do pěti či šesti hodin zastíňují. Snažili jsme se včlenit nový dům do malého náměstí tak, aby byl skoro neviditelný a neprovokoval. Chtěli jsme dát do oken čisté sklo a ne modré, šedivé či hnědé, které odráží

tepelné paprsky a pomáhá kontrolovat tepelné zisky. Místo sedlové střechy jsme s fasádou postupně ustoupili a tím vyřešili přechody mezi vysokou budovou a budovou na druhé straně ulice. Zahradní zasklenou chodbou jsme řešili vchod do zadního traktu, kde stojí další budova a ještě tam zbyl prostor na zahradu, kde se dá v létě sedět. Když jsme toto měli hotové, klientovi se to líbilo, ale řekl mi: Postavit moderní budovu v centru města a ještě do ní dát moderní interiér, to je sebevražda. Nezlobte se, interiéry dám někomu jinému! Sice mi to bylo líto, ale člověk nemůže nikoho nutit k tomu, aby mu zadal projekt.

Počkejte, ale když se někdo na interiéry podívá, prozrazují evidentně váš rukopis. To vás někdo kopíroval?

Ne, nakonec jsme zakázku dostali, protože klient asi nemohl najít nikoho, kdo by byl tak laciný. Objednal si u nás vzorový pokoj.

Jak vypadal?

Měl veliké okno dva na dva metry dvacet. Protože tam byl krásný výhled buď na Prahu, nebo do zahrady. Proto jsme tam nedali ani jeden obraz. Nenávidím sedět v interiéru, který je zařízený s velkým nevkusem, a dívat se pořád na parapet. Koupelnu s umyvadlem a šatnou jsme udělali ze skla, jen záchod a sprcha mají dveře z pískovaného skla, aby nebylo dovnitř vidět. To má své výhody, nikdo tam nic nezapomene a celý prostor vypadá prostornější. Tato koncepce zvětšuje místnost. A podobně i postel, která je extrémně pohodlná, má kolem sebe zabudované světlo, což dělá pokoj také větší. A protože lidem, které tam klient vodil, se to líbilo, zadal nám řešení všech interiérů. Naše radost ale trvala jen tři týdny. V roce 2002 přišla povodeň a zaplavila celý suterén i přízemí a museli jsme začít čistit a předělávat. Hotel je dnes neustále plný. I snídaně

jsou tam výborné. Původně to měl být hotel tříhvězdičkový a nakonec je čtyřhvězdičkový a cena pokoje je daleko vyšší, než klient plánoval. Taky si myslím, že ani nepočítal s tím, že stavba a interiér budou mít takový komerční úspěch.

Jak jste byla spokojená s prováděcími firmami?

Když jsme v půli devadesátých let chtěli stavět oranžerii a zařizovali Tančící dům, nemohli jsme sehnat české firmy, které by byly schopné pracovat v přijatelné kvalitě. A když jsme začali po roce 2000 s Hotelem Josef, rakouská firma, která ho nakonec postavila, nemohla odvést horší práci. Na stavbě pracovaly nejrůznější národnosti, kontrola byla mizerná, dělníci měli nulovou zkušenost a všichni se jen snažili vydělat peníze. Jediné věci, které se povedly, byly od pana Maryšky, od pana Růžičky a od pana Opletala a jiných českých odborníků, jako na oranžerii. Od českých řemeslníků, kteří tam dostali příležitost, opravdu se předvedli. Na to jsem pyšná, protože to jsou lidé, které jsme si za těch pár let, co tu působíme, tak zvaně vytrénovali tím, že jsme jim dali příležitost něco dobře udělat. Jsou z nich prvotřídní odborníci. Ze začátku jsem si řemeslníky vozila z Anglie a dnes si vozím české řemeslníky do Anglie. To je snad moje největší pýcha. To platí i o lokálních firmách ve Zlíně, s kterými jsem pracovala naposled. Tam také nepracovali skoro žádní cizinci. Lidé ve Zlíně si práce váží, protože jí tam není tolik jako v Praze. A přitom některé prvky stavby jsou složité: akustické panely, sklobeton, a všechno je perfektní. To máte tak: Keď se nechce, je to horší, než když se nemůže! Zase máte jedno moravské přísloví.

Ale to je dáno i vaším renomé: ti všichni lidé – pokud nejsou moc zkažení – mají od počátku pocit, že se podílí na něčem mimořádném, a chtějí se svým výkonem na tom také podepsat...

To je asi trochu pravda, protože i lidé, kteří v životě nic nedokázali, když se zúčastní něčeho, čemu věří a o čem tuší, že je něčím mimořádné, podávají nečekané výkony.

Jenže dnes je poměr mezi stavbami, které staví architekti, a které staví developerské firmy, jasně v neprospěch architektů. Takové monstrstavby ani dělníky moc nenadchnou. Otázka je, jestli tento stav je zapříčiněn tím, že si lidé myslí, že architekti jsou drazí, nebo je to proto, že lidé nemají zájem investovat velké množství peněz a času do stavby domů. Spolupráce s architektem je velice náročná. Samozřejmě jsou i tací klienti, kteří něco staví jen proto, aby oslnili okolí, a architektovi řeknou: Udělejte mi něco ohromného, ale dáte mi to na klíč, já s vámi nebudu ztrácet čas. Na tohle bych nikdy nepřistoupila, protože jsem přesvědčena, že od nepaměti všechny skvělé stavby vznikaly ze spolupráce architekta s klientem. Pro architekta je vždy zajímavý úkol vyčíst z klienta přesné požadavky a optimálně je naplnit. Vlastně jde o to, mimo jiné, udělat klientovi radost a tím mu umožnit žít v prostředí, jehož procesu realizace se zúčastní a je za něj spoluzodpovědný. Na architektovi je, aby dokázal myšlenky zadavatele analyzovat a z požadavků vytvořil dílo, které záměry optimálně naplňuje. A stejně žádná stavba není hned dokonalá. Je jedno, jestli jde o byt, nebo dům, klienta proto často požádáme, aby v domě žil alespoň týden, než se tam definitivně nastěhuje, protože to většinou stačí k tomu, aby se přišlo na nejhorší chyby. Když jsem se v Londýně nastěhovala do svého nového bytu, vytopila jsem hned první den sousedy pode mnou, protože instalatér zapomněl napojit výpust vany na odpadní trubku v podlaze. Na to jen tak nepřijdete, pod vanu nevidíte.

A není to, že se lidé neobrací na architektky, také projev nedůvěry k odbornosti obecně? Proto se v poslední době hovoří o postprofesionální době. Dnes si kdekdo myslí, že si může všechno udělat sám: grafickou úpravu knihy, napsat článek či knihu, dokonce tuhle psali, že se někdo pokusil sám sobě odoperovat slepé střevo, proč by si nemohl myslet, že si může sám navrhout dům?

Přesně tak, jde o devalvací povolání. Dnes se skoro každý domnívá, že na internetu najde návod na cokoli a hned se to naučí. Sebedůvěra lidí neobyčejně vzrostla, protože veškeré informace jsou dostupné, jenže učinit z něčeho, a je to jedno, jestli jde o knihu, nebo o dům, esteticky ucelený a finančně přiměřený celek, to vyžaduje vysokou odbornost. Neúcta k povolání jako posláním vede k unifikaci. Před pár dny jsme se dívali v Bratislavě na dům, který je 140 metrů dlouhý a jsou v něm absolutně identické byty. Všechny mají lodžie, a ještě je to postaveno jako pavlačový dům. Byty jsou hluboké, uprostřed je tma a prostory se špatně větrají. Z budovy, která je osmipatrová, na člověka dýchá zvláštní anonymita. Je to strašně špatně navržené, ale ti lidé, co si tam byt koupili, to zřejmě nepoznají. Člověka hned napadne: Kdo a proč se do takového domu bude stěhovat?

Zřejmě to je komplex pro rychle zbohatlé lidi, který představuje dobrou adresu, jako to bývalo v Londýně...

To je možná jediné vysvětlení. Ani si nedovedu představit, že v takových prostorech lze vést rodinný život. Tam bude možné se jen koukat na televizi a spát. Myslím, že ti doopravdy bohatí žijí už dávno jinde a jinak.

Vratme se do Zlína, kde byly realizovány vaše zatím poslední stavby: budova univerzity a kongresové centrum. Jak se zrodily tyto stavby?

Ve Zlíně šlo o zastavění pozemku v centru města u bývalého vchodu do továrny na náměstí Práce, kde původně stály Masarykovy provizorní školy realizované z jedné vody šup na plot, jak říkala maminka: Baťa stavěl rychle. Provizorní byly proto, že Baťa chtěl celé náměstí v budoucnu nově koncipovat. Školy stály u továrny a zaměstnanci je museli dvakrát v týdnu navštěvovat, vzdělávat se, studovat cizí jazyky. Architekt František Lydie Gahura, autor Regulačního plánu Velkého Zlína z roku 1934, situoval školy do tvaru písmena Y a uprostřed postavil sochu Masaryka, kterou těsně před válkou místní lidé schovali: zakopali ji. Za komunismu tam dál školy nějaký čas fungovaly, ale protože se o ně nikdo nestaral, spadly. Pozemku si všiml rektor místní univerzity prof. Petr Sába, s kterým jsem se někdy před deseti lety setkala v Brně. Tehdy se mě jen tak mezi řečí zeptal, jestli bych jim ve městě nepostavila univerzitní knihovnu. Takovou poznámku slyším každou chvíli, proto jsem jen zdvořile přikývla a zapomněla na to. Jenže asi za rok se mi skutečně pan rektor ozval. To se psal rok 2000. Pan Sába přijel do Prahy a sdělil mi, že se shodli s městem na zmíněném pozemku postavit dva objekty: sál pro zlínskou filharmonii a univerzitní knihovnu s rektorátem. To bylo někdy v roce 2003. Po jednání s primátorem a rektorem jsme za dalších pár měsíců vypracovali první urbanistický návrh. Mezitím snad probíhal ve městě politický boj, zda na tom místě má stát kulturní centrum, nebo sportovní hala. Alespoň tak jsem to slyšela.

Jak původní návrh vypadal? Čím se liší od dnešních realizovaných budov?

První problém byl v tom, že obě budovy objemem i obsahem byly mnohem větší než Masarykovy provizorní školy. A na popud tehdejšího velmi zkušeného a moudrého hlavního architekta města Pavla Nováka jsme měli dodržet obě osy písmena Y. Jedna věc byla ještě předem daná: ve Zlíně nemůže stát nic moc

vysokého, protože bychom pokazili lidem výhled. Za těchto omezení nám záhy vznikly ve skicáku dva elipsové tvary, jinak by nám rohy obdélníkových tvarů moc vylézaly do silnice. Bylo to evidentně nejlepší z našich řešení. V univerzitní budově jsme navrhli kvůli světlu i atrium, které pouští světlo do knihovny i rektorátu po vnitřních stranách.

Co tomu říkali místní lidé: Zlín je samá kostka, a vy jste přišli s elipsami? Neprotestovali lidé proti této změně?

Právě, z toho vznikla velká debata. Návrh šel do Brna, z Brna do Prahy, kde šéf památkové komise profesor Kotalík řekl, že nemá žádný problém s tvary a že kombinace kulturní a výchovné složky je přesně v intencích Tomáše Bati. Univerzita sehnala peníze dříve a město se nejprve podílelo jenom na postavení inženýrských sítí a parkoviště pod oběma budovami. Po volbách se změnil primátor, přišla na jeho místo paní dr. Irena Ondrová a ta si stavbu vzala za své. Jako první se postavila univerzitní část a za dva roky Kongresové centrum Zlín, které jsme otevřeli 1. ledna 2011. Každá z obou budov se při všech úsporných opatřeních postavila za asi 700 milionů korun.

To není moc...

Není, ale proto se stavbou byly problémy. Kdybychom na velkou stavbu dali fasádu s drahými okny a obloženími, nikdy bychom s daným rozpočtem nic nepostavili. To nás přivedlo k tomu, že jsme obvod pláště vystavěli ze skleněných cihel, které nejsou tak nákladné a zároveň vytvářejí sjednocující obálku. Okna jsou usazená až za nimi. Zamlouvalo se nám to i proto, že toto řešení dávalo možnost slavnostního osvětlení a vytvářelo ještě jednu akustickou bariéru. Vrátili jsme tam i sochu Masaryka a navrhli malou fontánku s vodotrysky.